

З НАУКОВОГО ЖИТТЯ

О. О. Микитенко

ЛЮДИНА, ЯКА ДАРУЄ РАДІСТЬ

Під час міжнародного симпозіуму «Спільне у слов'янському фольклорі», який відбувся наприкінці вересня – на початку жовтня 2011 року в Белграді та Аранджеловці (Сербія), учасники з 12 країн сердечно і щиро вітали з ювілеєм гостинного господаря й організатора цього авторитетного наукового заходу – відомого сербського вченого, Голову комісії з фольклору при Міжнародному комітеті славістів Любинка Раденковича. І це цілком відповідає вдачі ювіляра – відзначати значні особисті події спільно з колегами-славістами, друзями й однодумцями; під час важливих наукових зустрічей обговорювати актуальні питання славістики – фольклористики та етнології, а також проводити засідання Комісії з фольклору при МКС напередодні наступного XV з'їзду славістів (Мінськ, 2013 р.).

Наукова діяльність Любинка Раденковича – фольклориста, славіста, етнолінгвіста, наукового радника Інституту балканістики Сербської академії наук і мистецтв, доктора філологічних наук, професора – широко відома в Україні та інших слов'янських країнах. Його численні наукові праці (понад 290, серед яких п'ять монографій¹) присвячено актуальним науковим проблемам, вони значною мірою визначають рівень сучасної славістики.

Народився Любинко Раденкович 2 жовтня 1951 року в м. Плужина (Сербія). Навчався на філологічному факультеті Белградського університету, який закінчив у 1974 році. Док-

Любинко Раденкович

торську дисертацію на тему «Народні замовляння південних слов'ян» захистив на філософському факультеті (відділення етнології) університету в 1990 році.

На початку наукової і педагогічної діяльності Л. Раденкович працював асистентом з лінгвістики в Інституті педагогічних досліджень (м. Белград), упродовж 1977–1979 років викладав сербську мову та фольклор у Московському державному університеті, пізніше – фольклор і народну культуру сербів в університетах Нового Сада, Ніша та Белграда (не полишає викладацьку діяльність і дотепер).

Перебуваючи в Москві, Л. Раденкович розпочав плідну співпрацю із сектором етнолінгвістики й фольклору Інституту слов'янознавства і балканістики, який очолював академік М. Толстой, і тому дослідження слов'янських старожитностей та слов'янської міфології стають пріоритетним напрямом його наукових зацікавлень, що значною мірою

вплинуло на авторитет Белграда як «одного з осередків етнолінгвістики у слов'янському світі»². У 2001 році в Белграді виходить ґрунтовна енциклопедична праця «Слов'янська міфологія. Енциклопедичний словник» («Slovenska mitologija. Enciklopedijski resnik»), підготовлена Л. Раденковичем спільно із С. Толстою. Упродовж багатьох років Л. Раденкович був головним і відповідальним редактором «Расковника» – часопису з народної культури та фольклору, «чудового, багатого новими записами» (як підкреслила на I Всеросійському конгресі фольклористів С. Толстая), символічну назву якого розкриває визначення Вука Караджича на першій сторінці журналу: «Расковник – це така (може бути вигадана) рослина, про яку гадають, що завдяки їй (якщо нею доторкнутися) будь-який замок або інший засув відкриється сам собою». Цій справі – відкривати досвід народних знань, вивчати різнобічні прояви сербської (слов'янської) народної культури – присвятив свою наукову діяльність Л. Раденкович, зосередивши власні наукові інтереси на всебічному вивченні сербського і слов'янського фольклору, дослідженні слов'янської міфології та етнологічних студіях, звертаючись також до аналізу різних жанрів фольклору, народної пісенності та народної оповідної традиції, народної магії і замовлянь, календарної обрядовості, традиційних уявлень та вірувань тощо.

З 1985 року і до сьогодні Л. Раденкович є співробітником Інституту балканознавства Сербської академії наук і мистецтв, у 2001–2005 роках був його директором, зараз, надавши перевагу дослідницькій роботі, обіймає посаду наукового радника. Він є учасником багатьох міжнародних проектів, зокрема і спільного з ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України проекту «Славістична фольклористика в Україні і Сербії: сучасні методологічні засади та етнонаціональні виміри в контексті європейської гуманітаристики».

У межах проекту підготовлено спецвипуск журналу «Народна творчість та етнологія», присвяченого сербській фольклористиці (2012, № 2), у якому Л. Раденкович виступив і як координатор із сербської сторони видання (разом з Б. Сувайджичем та Д. Айдачичем), і як автор статті «Демонічне весілля в народних переказах. Слов'янські паралелі»³. На широкому слов'янському матеріалі (до аналізу було залучено 35 варіантів різних слов'янських традицій) автор досліджує структуру й міфологічне підґрунтя народних переказів із сюжетом участі людини в демонічному весіллі, ще раз засвідчивши актуальність досліджень слов'янської міфології в сучасній фольклористиці. Цій проблемі було присвячено й доповідь Л. Раденковича на XIV з'їзді славістів (Охрид, 2008 р.) – «Слов'янські міфологічні істоти – уявлення і походження» («Словенска митолошка бића – представе и порекло»). Мета цієї праці (а також інших праць Л. Раденковича), як зазначає автор, – «спроба реконструкції слов'янської нижчої міфології»⁴, що є одним з головних завдань етнолінгвістичного напрямку при дослідженні слов'янської традиційної культури, виходячи із принципу міждисциплінарного і комплексного підходу при аналізі «співвідношення і зв'язку мови і духовної культури, мови і народного менталітету, мови і народної творчості»⁵. Попри автономність етнолінгвістичного напрямку, його входження в методологію сучасної фольклористики та етнології пов'язане із принципом «інтегральності» культури та усвідомленням її спільної змістової (семантичної) єдності, розкриття якої зумовило розширення як меж фольклористичних досліджень, так і методологічного апарату. На цих рисах сучасної фольклористики наголосив Л. Раденкович під час обговорення проблеми «Фольклористика у контексті наук про традиційну духовну культуру. Питання теорії і методології» на XIV МЗС. У його доповіді «Слов'янський фольклор і фольклористи-

ка на межі ХХ–ХХІ ст. – текст і контекст» було визначено три етапи розвитку слов'янської фольклористики і зазначено, що її особливістю у ХХ ст. стало «перенесення інтересу із зовнішнього боку фольклорних явищ на їхній внутрішній аспект, удосконалення методів вивчення»⁶, серед яких на перший план виходять порівняльний, структурно-семіотичний та етнолінгвістичний методи. Фольклористика як сфера живого гуманітарного знання надзвичайно жваво сприймає актуальні події суспільно-культурного життя, що призвело до розгортання ідей структурної антропології та теорії комунікації, особливо при розгляді сучасного фольклорного процесу, позначеного явищами «постфольклору». Водночас виключна увага до цих процесів, як справедливо вважає Л. Раденкович, здатна призвести до маргіналізації фольклористики та дріб'язковості її проблематики. Науковець, який і сам активно досліджує явища сучасного фольклорного процесу, свідченням чого є стаття в цьому випуску «Слов'янського світу», першочерговим завданням славістичної фольклористики залишаються питання спільних витоків, типологічних та історичних зв'язків фольклору різних слов'янських народів, вивчення класичних жанрів слов'янського фольклору. На цьому Л. Раденкович наголосив, запропонувавши тему «Загальне у фольклорі слов'янських народів», яка стала основною проблемою обговорення на міжнародній науковій конференції, яка відбувалася 2011 року в Сербії. Ці питання також порушувалися і на попередній міжнародній конференції (2006), яку також організував Л. Раденкович, присвятивши основну увагу підсумку фольклористичних досліджень у різних слов'янських країнах наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.⁷ Про це свідчать також численні наукові монографії та збірники, де Л. Раденкович – головний редактор, а також ті видання, у яких науковець є членом редколегії.

Важко й неможливо вповні охопити всі грані наукової діяльності Любинка Раденковича. Ми окреслили лише деякі зі сторін багатогранної діяльності відомого сербського вченого, свідком якої були безпосередньо, проте кожний з колеґ-славистів та фольклористів міг би додати ще чимало зі свого досвіду знайомства із працями та особистого спілкування з Л. Раденковичем. В Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського пам'ятають наукову доповідь Л. Раденковича на вченій раді у 2007 році, він також брав участь у славистичній конференції, що відбулася в Одесі 2007 року. Людина надзвичайної ерудиції, як науковець – принциповий і безкомпромісний, а як колеґа і друг – щирий і уважний, простий і сердечний, розважливий і доброзичливий, Любинко Раденкович має високий авторитет у всьому слов'янському науковому світі. Сповнений творчих планів і задумів, він завжди перебуває в науковому пошуку, не зупиняється на досягнутих вершинах. Сердечно вітаючи ювіляра, ми від душі зичимо йому нових творчих успіхів і великої насаги на ниві славистики, а всій слов'янознавчій родині – нових зустрічей з визначним науковцем і шляхетною людиною, яка дарує радість, – Любинко Раденковичем.

ПРИМІТКИ

¹ Монографії Л. Раденковича: *Radenković L. Urok ide uz polje. Narodna bajanja.* – Niš : Gradina, 1973. – 147 s.; *Radenković L. Narodne basme i bajanja.* – Niš : Gradina ; Priština : Jedinство ; Kragujevac : Svetlost, 1982. – 528 s.; *Radenković L. Narodna bajanja.* – Beograd : Rad, 1983. – 131 s.; *Radenković L. Narodna bajanja kod Južnih Slovena.* – Beograd : Prosveta ; Balkanološki institut SANU. – 1996. – Posebna izd., knj. 60. – 346 s.; *Radenković L. Simbolika*

sveta u narodnoj magiji Južnih Slovena. – Niš : Prosveta ; Balkanološki institut SANU. – 1996. – Posebna izd., knj. 67. – 386 s.

² *Толстая С. М.* Фольклор и этнолингвистика / С. М. Толстая // Первый Всероссийский конгресс фольклористов : сб. докладов. – М. : Гос. респ. центр русского фольклора, 2005. – Т. 1. – С. 131.

³ *Раденкович Л.* Демонічне весілля в народних переказах. Слов'янські паралелі / Любінко Раденкович // Народна творчість та етнологія. – 2012. – № 2. – С. 6–10.

⁴ *Раденковић Љ.* Словенска митолошка бића – представе и порекло / Љубинко Раденковић // Меѓународен конгрес на слависти : зб. на резимеа. – Т. 2. Литература, култура, фолклор, историја на славистиката : тематски блокови / 14 Меѓународен славистички конгрес, Охрид, 10–16 септември 2008. – Скопје : Македонски славистички комитет, 2008. – С. 200–201.

⁵ *Толстой Н. И.* Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике / Н. И. Толстой. – М., 1995. – С. 27.

⁶ *Раденковић Љ.* Славянски фолклор и фолклористика на рубезе XX–XXI веков – текст и контекст / Љубинко Раденковић // Меѓународен конгрес на слависти... – С. 341.

⁷ Словенски фолклор и фолклористика на размеђи два миленијма : зб. радова са меѓународног научног симпозијума одржаног 2–6 октобра 2006. године. – Београд, 2008.